

LAKUNTZAKO HERRIAK ETA EUSKALTZAINDIAK BLAS ALEGRIA, EUSKAL IDALEARI, EGITEN DIOTEN MENDEURRENEKO GORATZARREA

Lakuntza, 1983-II-19

"BLAS ALEGRIA EUSKAL IDAZLEAREN BIZITZA ETA LANAK"

*Eugenio Ulayar
Lakuntzako Erretore jauna*

I. Jaiotza eta sendia

D. Blas, 1883.ean, Otsailaren 3an, S. Blas egunean, Lakuntzako "Dendaberri"-n jaio zen.

D. Blas mundu honetara datorren garaia, beltza eta latza da.

Gogoan izan dezagun, karlisten azkeneko guda 1876.ean bukatu zela. Alde batetik, gure Herriaren eskubideak eta "lege zaharrak" eskuratzeko egin zen guda, galdu zela. Bestetik, gudatetan gertatzen danez, heriotzak, zaurituak, apurketak, gosea eta miseria utzi zituela.

D. Blasen aita, José Vicente, karlistekin ibili zen eta guda bukatzean, 19 urte besterik ez duela. D. Blas seme zaharrena da; zazpi senide izan ziren: Segunda, txikitan hil zen; Anjela eta Dionisia, aitarekin eta D. Blasekin gelditu ziren; Anjela Etxabakoitz, kalmendar hil zen, eta Dionisia, ezkongabe, aitarekin eta D. Blasekin bizi izan zen 1966.eko Urtailaren 7an hil arte. Aita Jose Vizente 89 urteekin 1946 urtean, Urriaren 8an hil zen; eta D. Blas, 1947.an, Pilare egunean.

Beraren senide Lucas eta José Arjentinara joan ziren; Pakita, Huarteko José Goikoarekin ezkondu zen, beren seme Alfonso, bere osabarekin Lakuntzan hazi zen eta mutil zelarik gurasoekin Arjentinara joan zen, eta bere txokoaren herrimina izan zuen, eta berak eta bere senide eta umeak nahiko biotz-min badute gaurko egunean hemen ezin egotearekin. Alfonso, Anzuolako Zelesekin ezkondu zen, eta gaur hemen dira beretarrak.

Lakuntzan bere lehengusu zuen Anjelena etxeko José Mari Alegria, eta hemen bizi dira bere alargun eta famelikoak.

Bazuen Lakuntzan ere bestelehengusi edo bigarren lehengusi bat, "Moxka" etxekoa; Lazohoneko alabarekin ezkondu zen, eta alargun bera gelditzean, Getari-ra joan zen bitzera bere umeekin. D. Blasek hareman asko zuen hoiekin eta udako bere oporrak Getari-n igarotzen zituen, eta bere idazteari ekin ere bai. 36.eko gudatean, osabaren eta beste beraien liburuekin betetako zaku bat itsaro bota beharra izan zuten beren bizia onik ateratzeagatik. Gaur pozik hemen aurkitzen da bere iloba Lasa Alegria.

Ikasi dugunez, bere beste iloba bat Gipuzkoan diputadu da gaur.

Bere iloba gehienak Arjentinan ditu gaur eta beraien argazkiak Udaltxean agertu ditugu jendeak beren ezaguera izan dezan.

II. D. Blas Alegría Alegría, Pbro.

Nació en Lacunza, en su casa Denda-berri, el día 3 de febrero de 1883, siendo bautizado al día siguiente. Sus padres: José Vicente Alegría Guillén, natural de Lacunza, y su madre, Aniceta Alegría Razquin, natural de Echarrren Araquil. Libro 5.º de Baut., fol. 126.

— Hermanos: *Lucas Jerónimo*, nacido el 1-X-1884, fol. 14.

Angela, nacida el 3-X-1886, fol. 156, que profesó en el Carmelo de Echavacoiz con el nombre de María Concepción.

Dionisia, nacida el 27-XII-1888, folio 174.

Segunda, nacida el 3-V-1891, fol. 190.

José Gregorio, nacido el 14-III-1893, fol. 203.

Francisca Benite Faustina, nacida el 23-III-1895, fol. 218.

Esta se casó el 29 de mayo de 1919 en la Parroquia de San Saturnino de Pamplona con Francisco Goicoa Otermin, bautizado en la parroquia de Huarte Araquil el día 21 de febrero de 1894, hijo legítimo de Juan Goicoa y Josefa Antonia Otermin. Lib. 6.º de Baut. fol. 65. 1.ª Misa: 25-V-1907.

— *Abuelos paternos*: Lucas Alegría (difunto), natural y vecino de Lacunza, y Faustina Guillén, nat. y residente en Lacunza.

Los Maternos: Juan Ignacio Alegría y Micaela Razquin, difuntos, naturales y vecinos que fueron de Echarren.

Padrinos: Bautista Echeverría, natural de Gainza de Guipúzcoa, residente en Irurzun, y Faustina Guillén, abuela paterna.

— *DATOS ACADEMICOS.*

1895-96: estudia 1.º de latin y humanidades, en la modalidad de "enseñanza privada" en la preceptoría de Unanua, y aprueba con la calificación de

“Méritus”, con D. Victoriano Huici, de Echarri Aranaz (casa Quisóstomo), autor de una Gramática Vasca, buen profesor para sus aficiones euskéricas.

1896 al 99, estudia los cursos de 2.º, 3.º y 4.º de latín en calidad de externo. Las calificaciones obtenidas son de “meritus”.

1899-1900: cursa también como “externo”, y, al finalizar el curso, lo califican como “suspensus” en Lógica, Metafísica General y en Matemáticas”. En los exámenes extraordinarios de octubre, se examina y le dan la nota de “meritus” en las mismas. Cursos 1900-01 y 1901-02, estudia 2.º y 3.º de Filosofía. Es calificado con la nota de “meritus”.

1902-03: le corresponde estudiar 1.º de Teología; paga los dos plazos de matrícula (12,50 y 12,50) pero no paga los “derechos de examen”. En una nota: “no se examinó” y no aparece en las listas de los examinados. En los exámenes extraordinarios de octubre lo califican con la nota de “meritus”.

Entre los años 1903 a 1907 aparece normalmente en las listas cursando 2.º, 3.º, 4.º y 5.º de Teología, recibiendo la calificación de “meritus” en las asignaturas correspondientes.

Aparece el informe de buena conducta que en 1896 que envía D. Victoriano Huici de los alumnos de su preceptoría, entre los que se halla D. Blas, estudiando 1.º de latín.

1906, Temporas de Sto. Tomás recibe el subdiaconado (B. O.).

1907, al final, aparece en Lacunza “sin destino” págs. 486 y 514, B. O. El 9 de enero de 1911 figura como “Capellán Coadjutor del Arciprestazgo de Araquil (3.º Casados, fol. 43 vt.º).

Al morir el párroco de Lacunza, D. Juan Escala, el 8 de diciembre de 1934, D. Blas, coadjutor de la misma, queda como encargado” de la parroquia, hasta finales de 1938, en que se hace cargo de la parroquia el nuevo párroco D. Nemesio Asurmendi, continuando D. Blas de coadjutor, hasta el 12 de octubre de 1947 en que muere en Lacunza a la edad de 64 años y es enterrado en Lacunza (Lib. 5.º de Dftos., fol. 103 vt.º).

La Enciclopedia Vasca en el tomo III de literatura, pág. 282, da la siguiente referencia: “Era miembro de “Euskeraren Adiskideak” de Pamplona y profesor del Seminario de Pamplona”.

En el Seminario no han podido confirmarnos este extremo.

El 15 de noviembre de 1887 la antigua Asociación Euskera de Navarra, le nombra por unanimidad a D. Serafín Olave socio honorario de la Asociación, haciendo un gran elogio suyo. De aquí procede seguramente su relación con el Patronato Olave y su asidua colaboración, como se expresa en la relación de las obras presentadas y premiadas por este Patronato.

(La Enciclopedia Vasca, en lugar citado le atribuye las siguientes obras:)

III. Apaizgintza - Campo pastoral

Bere Seminarioko ikasketa, ikusi dugunez, ez zen harrigarria izan, esateko, exkaxa baizik. Euskalduna izateak, erderaz ez jakiteak, ez zion hortan lagundu. Hortatik pasatu garanok badakigu nolako oztopoak aurkitu genituen, hasieran behintzat. Hori zela ta, Unanun egin zun bere hasiera, nik ere nere osabarekin egin beharra izan nuen.

Gero ikastaro gehienak kanpotik egin zituen; bere aitak Iruñean zuen bere lantxo bat eta han pisotxo bat hartu zuen.

Bere osasunak ere ez zion honetan lagundu, batez ere bere anka zauzitzean. Garai hartan apez asko zen eta herri txikitxo bat inoiz hutsik geldituko zen, zain egoten ziren asko; eta jakina, konkursotan "meritissimus" zutenak harrapatuko zituzten hoberenak; beraiek baitziran garai hartako zeruko izarrak.

Hau dana dala-ta, hasieratik Lakuntzan, bere etxean, aurkituko dugu lanik gabe. Gero Lakuntzako koadjutore, eta gero, Lakuntza utzi gabe, Arzi-prestazgoko kapellau egiten dute. Honek esan nahi zuen, herri batean apaiza gaixo gelditzen bazen edo hiltzen edo aldatzen bazen, zuloa berak bete behar zuela. Horregatik, noiz-behinka Herri Berrin (Villanueva), Latasan edo Ilarre-gin aurkituko dugu.

Seminarioko irakasle ere izendatu omen zuten, "Añamendik" dionez. D. Miguel Intxaurrendoren adiskide zen; hau Seminarioko euskeraren irakaslea, eta nere iritzian, berak, D. Miguelek, Seminarioa uztean, bere ordeko eramatea nahi izan zuen; baina D. Blasek ez zuen nunbait bere burua prest aurkitzen eta bere arreba Dionisiak ere oztopoak ezarri zizkion, bakarrik ezin baliatu zeitekela-ta.

D. Blasek ez zuen on hartu eta Lakuntzan gelditu zen.

1934 azkenean, D. Juan Eskala, Lakuntzako Bikarioa, hiltzean, bera geldituko da bikario orde; eta 1938 azkenean, Bikario berria etortzean, berriz ere Lakuntzako koadjutore geldituko da.

Tartean, 1936.eko gerrak lapotik harrapatuko du eta zuri ta beltzak ikusiko ditu.

Gero, 1947.ko Urriaren 12.arte, hil arte, Lakuntzan.

Guzti honetatik hau nabaritu nahi nuke:

a) Han-hemenka bere etxearen inguruan, gehiegi lotu gabe, zebilela, bere herriaren bizi-modu, ohitura, ipuin, esaera, mito eta sustraiak ezagutzeko era bikaina izan zuela.

b) Garai hartako euskera-zale eta herrikoi ziran gizonekin (adibidez: Victoriano Huici, Miguel Inchaurren, Juan Goicoechea, Manuel Irujo,

Serafin Olave, José M.ª Iribarren eta abar...) harreman eta adiskidetasuna izateko bidea izan zuela eta bere bizitza aberastu.

c) Azkenik, ez zela gure D. Blas hain motela eta exkaxa, baizik argia eta bizia, eta zenzu handiko gizona. Herria izan zen bere ikastola eta herriari itzuli zion ederturik beregandik hartu zuena. Jendeak aipatzen ditu bere sermon argi eta ederrak; hor daude bere idatz lanak, sarituak eta ezagutuak; eta hor dago bere jokabide eta bizitza osoa.

IV. Obra literaria de D. Blas

D. Blas fue miembro de "Euskeraren Adiskideak" de Pamplona, colaborador de "Euskal Esnaleak" de San Sebastián y concursante asiduo del Patronato de la "Biblioteca Olave", aparte de las publicaciones que pudo hacer en otros periódicos y revistas.

Así mismo publicó varios trabajos en la *Revista Internacional de Estudios Vascos*.

1926.—Publica "Lakuntzako Pertza" en *Euskal Esnalea*, XVI, pp. 100-104, en que trata de la leyenda de la Dama de Aitzgorri o Aralar, y los sitúa en la cueva de Amurgin, bajo el paso de Lakuntzako Pertza, al que hace una alusión final.

1928.—Publ. en Pamplona la obra teatral, misional *Ana Mari*, premiada en el concurso teatral de "euskeraren Adiskideak". El escenario es el caserío de Baratzerrekalde de Lakuntza.

1929.—Participa en el concurso literario del Patronato de la "Biblioteca Olave", sección euskérica, con la obra teatral "DAMA" (ANTZERKIA), con el lema "Laude et similima pluris Basconicis fuuntur in osis", que obtiene la gratificación de 300 ptas., fuera de concurso, por no alcanzar la extensión establecida.

1930-1931.—Presenta el original euskérico, versión española y las copias de la obra *GURE AMA*, con el lema "Esan eta Egin", estudio acerca del estado actual del euskera y medios adecuados para su defensa y propulsión", sección 2.ª libros en euskera.

Esta obra obtiene el primer premio del concurso (1.000 ptas.) y el tema había sido propuesto por D. Manuel Irujo. Esta obra, al ser premiada, según el condicionado debía publicarla, lo que hace en 1932, previa prórroga que le concede el Patronato.

1932.—Presenta su obra titulada "JOLAS URRINA", con el lema "Egi eta Fedeeak". "Costumbres, Justas y Regocijos de la zona euskera de Navarra", para el concurso de este año. (En Lakuntza llaman San Juan Urriñak a las hogueras de San Juan).

El Patronato le concede la subvención de 1.000 ptas., que las cobra en 1933.

Entre los papeles de D. Blas hemos encontrado la versión castellana de "LILAYA", "La Rueca", y nos dice que es el cap. VI de mi original euskérico —Costumbres, Justas y Regocijos de la Zona euskara de Navarra— Premio Olave del año 1932. Publicado en la *Rev. Internacional de los Estudios V.* París. Blas Alegria.

1933.—En noviembre se anuncia el 4.º concurso, cuyo plazo de presentación se cierra el 31-III-34. Para el tema 5.º. Libros en idioma Euskérico: FOLKLORE, se indican las materias: "Costumbres de la zona Euskara de Navarra con motivo de bautizos, bodas, entierros, funeral, carnavales, Jueves Gordo, Eguerri y Urtezar, Erregeguna, Gizakunde, Bazkoak. Deberá acompañar a este trabajo una versión española del mismo. Premio 2.000 ptas.

Este año 1934 presentó D. Blas la obra titulada "ATSEGINA", con el lema "Gogoz eta Legez", sin que haya otra noticia. De hecho el sobre de D. Blas con su lema, estaba todavía sin abrir. 8-III-35. Elegidos los nuevos Ayuntamientos y la Diputación, cambia el panorama en el Patronato con relación al Euskera.

En el 5.º Concurso no aparece ningún tema en Euskera, y cuando el 17-VII-36, se reúne el Patronato para clausurar el V Concurso (35-36). "Excusó su asistencia el vocal Sr. Conde de Rodezno, ocupado en los grandes asuntos del día por el comienzo de la guerra de liberación de España."

De hecho, ningún manuscrito de D. Blas hemos podido hallar en el Patronato Olave, ni en casa de D. Blas, pues según testigos, cuando la guerra, le quemaron a cestos, y otros los quemaron ellos mismos por miedo. Como dice la Enciclopedia Vasca —Literatura III— págs. 282 "Sus trabajos inéditos, entre ellos conferencias, se malograron durante la guerra civil".

Ya he dicho que de estas obras, hallamos la versión castellana de LILAYA, LA RUECA, en dos variantes.

En GURE AMA, da la relación de sus obras, por tanto anteriores al año 1932, y son las siguientes:

IRAKURGAI ALAIA, en *Euskal Esnaleak* de San Sebastián.

"Arimen Gaba", en *Rev. Int. E. V.*

OLITEKO GAZTELUA —Poesía— sin referencia.

Entre los papeles revueltos de D. Blas, hemos encontrado algunas cosas:

AÑORANZA, versión castellana del mismo autor de *BIOTZ-MINA*, poesía dedicada a la ermita de San Sebastián, y publicada en *Rev. Int. E. V.* —separata de "Aizgorriko Damia"— (BERSO BERRIAK "Belarri Bakarrekoko Cerri Broma Zalia").

Además hemos hallado 47 sermones suyos en euskera sin fecha, excepto 2; unos largos y bastante elaborados, otros, cortos y esbozos hechos a lápiz, no para leerlos sino para decirlos de memoria; en general usa el dialecto de Lakuntza y como sonaban en Lakuntza, sin miramientos ortográficos ni gramaticales. Hemos mecanografiado algunos.

También hemos encontrado el Índice o guión de otra obra escrita por él que contiene las siguientes partes:

Navarra	Cuadro Tercero
<i>La Laureada</i>	El molino embrujado
San Miguel Arcángel	Brujos y Brujas
Patrón	El Triunfo de la virtud
de la Iglesia Militante	Madalen
Apariciones de San Miguel	La Sanmiguelada
El glorioso San Miguel	Cristiana costumbre
en el monte Aralar	En busca de bellezas
Cuadro Primero	Las Hijas del Señor de Navarra
En Aralar	Los Dólmenes de Aralar
Cuadro Segundo	La selva - Aguirico— Elice
En Deiterr-Lacunzaechea	APENDICE
Pasillo Cómico	El Palacio de doña Constanza
Un poco de historia	y El de don Teodosio de Goñi
El caldero de Lacunza	Zamarce
Los clásicos	

Faltan muchas hojas y temas enteros.

Hay 11 págs. de los clásicos; 1 del Molino Embrujado cuento de D. Julián Manuel Sabando - Adaptación - junto a Zamarce. La Rueda - dos versiones. La Legión Perpetua de San Miguel.

La Legión Perpetua de San Miguel Arcángel - 7 págs. completa.

Malencho, 8 págs. completa. Leyenda de la Cruz de Aralar, así llamada.

El Palacio de D.ª Constanza, 2 págs.

Zamarce, 2 págs.

Navarra la Laureada, 1 pág.

Las Hijas del Señor de Navarra, 5 págs.

Además, los de la casa Agotza, nos dejaron unos versos vascos titulados: BERSO BERRIAK "Belarri Bakarreko Cerri Bromazalia" del 25 de

Enero del 1945, con un precioso dibujo a plumilla del cerdo con una oreja cortada. Son unos versos humorísticos dedicados al “matatxerri”.

D. José M.ª Iribarren, en su obra “De Pascuas a Ramos” página 153, reproduce la versión de la *Caldera de Lacunza*, que le escribe D. Blas, su amigo.

Y en la página 262, EL VIA CRUCIS DE LACUNZA, procedente de la misma fuente, y describe el Via Crucis que hacen las muchachas de Lacunza a la Magdalena el día de Pascua de Resurrección, y el estribillo o diálogo cantado con que anuncian de regreso la Resurrección:

- Zer esaten didaz Madalenia?
- Resucitatu dala beroren semia.
- Ay, au gozua! Ay, au gozua!
- Pazco eguna da ta gloriosua.

V. Juicio literario sobre su obra Mahai epailearen iritzia

No es de mi incumbencia el emitir un juicio sobre la obra literaria de D. Blas, ante toda una Academia. Ella sabrá juzgar y apreciar su labor.

Pero me parece muy interesante el reproducir el juicio de la mesa clasificadora de alguna obra suya.

Su obra “Dama” es excluida del Concurso por no cumplir con la extensión exigida y por otros fallos, pero, no obstante se pide una gratificación de 300 ptas., por ser el único trabajo euskérico presentado y por los aciertos que tiene:

- a) Tiene escenas aisladas muy bien logradas e interesantes.
- b) El euskera es claro, limpio, vivo y popular.
- c) La versificación es espontánea y ágil.

En cuanto a su obra GURE AMA, se expresa así el tribunal clasificador:

Los que suscriben, en cumplimiento del honroso encargo encomendado por V. E. de enjuiciar el trabajo cuyo lema es “Esan eta Egin” del concurso literario de la Biblioteca Olave, “que tiene por tema” Estudio acerca del estado actual del euskera y medios adecuados para su defensa y propulsión; sometiendo siempre su opinión a otra más ilustrada informan:

El aludido trabajo está escrito en un euskera fluido, castizo y bello; analíticamente es una ratificación gramatical, su construcción no pierde la genuina modalidad vasca, ni aun en los períodos en que se expresan ideas más

complejas, emplea galanamente el modismo; lográndose con todo ello que el trabajo sea, al tiempo que literario, asequible a todas clases culturales y por lo tanto esencialmente vulgarizador.

La traducción que le acompaña está hecha con plena libertad, claro que sin detrimento de ningún concepto necesario ni fundamental.

En cuanto al fondo del tema, el trabajo aludido, supone una aportación provechosa, ya que aunque los datos e ideas que lo integran no sean nuevos, su recopilación y sistematización, juntamente con los ya anotados caracteres lingüísticos, llenan una necesidad sentida de vulgarización y enseñanza de la materia, angustiosamente interesante por otra parte sobre todo en los momentos actuales.

Por eso los suscribientes juzgan que el dicho trabajo se hace acreedor al premio consignado en las condiciones del concurso. Dicho sea con el expresado sometimiento.

D. G. A. V. M. A. Pamplona veinticuatro de noviembre de mil novecientos treinta y uno.

VI. Giza-alderdia. Aspecto humano

Luzea zen eta maikia. Bere etxe aurretik igarotzen zen goitik zetorren erreka, eta han zubitxo bat zegoen; apezgai zelarik han zebilen jauzika jolasean eta zubia jo eta hankan mina hartu zuen.

Berare amak jakiterik ez nahi eta ixilik gorde zuen. Gero beranduegi izan zen: tumor gaizto batek zainak bildu zizkion eta hanka bat bestea baino motzago gelditu zitzaion. Beraren ikasketako oztupoak ere garai hontakoak dira.

Itxurez latz xamarra zen, garai hartako beste apaiz askoren antzera. D. Marcelino Olaecheak hortaz estaten zigun:

“Ez dakit gure apaizok zer daukaten aurpegian; oso onak dira, baina aurpegian aritzaren azala dutela dirudi”; eta gure aurpegiak pixka bat leuntzen saiatu zen. Hala ere, Iruñeko seminarioan gelditu nahi zuen eguzki aldeko ikasle bati erantzun zion:

“Ez, ez; Iruñeko = Seminarioa Nafarroako aritzendako egin zen, ez eguzki aldeko palmaondoendako”.

Nunbait ez gera danok berdinak.

Jakina, garai hartako agintza edo autoritatea erabiltzeko modua eta gazteen eziketa ez zirela gaurkoak bezala. Batzuk makila erabiltzen omen zuten eta D. Blasek bere anka maikia.

Hau hala bazen ere, iñork ez dezaioke D. Blasi bihotz aundi bat ukatu. Irudimen bizia zuen, gatza eta piper pixka bat ere bai. Badu D. Blasek bere "Dama" maitia, Aitzgorrikoa edo Aralarkoa; badu bere "AMA" —Eusker—; baditu bere itz leun eta goixoak, bere maita edo "Biotz Miña"-k; bersolaria da, poeta. Alditan gure aritz zaharrak beren zulo eta tarteetatik ezta dariote.

Hori bai, lakuntzarra izanik ere, D. Blasek ez du ozpiñik. Garai batean lakuntzako gizon jator bat ibiltzen zen atez-ate bere sal-erosketak egiten; inguruko herritan lakuntzarrei "ozpiña" esaten, eta bera aurreratzen zen: "hemen lakuntzarra, ozpiña; pinta(ozpin) bati litro bat ur bota, eta oraindik ere fiña".

Bromazlea zen eta aldiz, "zelebrea" ere bai; bestela galde dezaiotela Agotzaren belarri motz "Cerri Celebreari".

Oso herrikoaia zen eta jende artekoa; denekin ibiltzen zen eta bazekien, garai hartan, ostatura joaten ere, eta noiz berak ez edan, gizoni konbidatzen zien, beraiekin eguneko eta lehengo gure herriko gauzak aipatu eta gogorazteko.

Ume baten gixe mandatalari ibiliko zen; oliorik ez eta bere aitari arraul-tzeak emateko ur beroan frejituko zituen.

Bere garaiekoak digutenez "grazi haundie zuben gauzak kontatzeko".

— Adibidez, "doktriñe ikastea joaten zien mutillei: "Arnazko zuluena edo zer dekazkizube buru hoiek ez geyo ikesteko?"

— "Negüe elletzen zen garaien hola esatan zien askotan jendiei "Bai! Gizonak, majo pasten duzue tabernaa joanda; eta andriek, hor, maize bikortzen txokolatie ekartzeko, eta zuek! ras ras! dirubei eiten etorrite mundibeitetik tratotatik. Hori ez duk famelie mantenatzeko modue. Andriek holako nezesidadiek pasatzen arittzie, eta zuek, majo".

— Eta hurrengoan, "Erraz duk fanfarronkeriek uitzie eta andrie eltziei oliyue botatzeko, zorretan eske! Eh, hori ongi iduritzen dakizube? Hori ez duk lakuntzarren legie, hori judiyuen legie duk??"

— Eta gaztiei: "Eta mutillei ere gauz bat esan behar dizuet. Leyue zabaltzen diet kanta polit bat kantatzen ari zaien garayen ostatuko exkiñen edo pilekuben, baiño ero kantak hasten zaienien kantatzen, moskorraanak, itxi egiten ez aitzeko. Lakuntzen hola ez duk izendu jendie; garbiye eta zuzena".

— Beste batean, nun bait aldiko sermolaria motel xamarra zen, eta ingurulo gizoni: "gizonok, jarri zaittie, jarri zaittie, ez zekik eta zer san behar duben".

Eta noiz naiz eta nun-nahi itzlari eta alai agertuko da nola euskeraz hala erderaz:

“Atzo ikusi nuan senar emazte bi,
diciendo disparates, batak besteari.
Kaer de las eskaleras, autsi ditu ortzak;
señal que no estaba barrendikan otzak.”

Bainan ogeitamarreko gudatean, izanen du bere bihotza, idurimena eta trebetasuna erakusteko zoria. Gorriak ikusi zituen.

Bere arreba Dionisiak negarrez esaten zion: “Hii eitten ttie burlek! Atzetik burleska dekazkik! —D. Blasek: “Etzakien batee inporta; goizeko meza hemen ematen diñet, goizeko seietan. Ehin txaiela nahi baue, Jaungoikoei etzione egiten; nik denendako meza ematen diñet... mezaa bidean barkazio eskatu zieiñie, eta zer ein biiñet?”.

Bere etxea aztertzeraz edo registratzeraz joan zirenei esan zien bere aitaren karlistetako zapel urdiña bi izarrekin erakusiz:

“Miren Uds., aquí tienen Uds. la boina de mi padre con las estrellas”
—Eta haietako batek esan omen zion:

“¿Y cómo tiene usted en boina azul, estrellas de oro?”

—Eta D. Blasek:

Ah txotxoluek, hoi guzie dekizube? ¡La Unificación duk hoi! Hoi ez dekizube eta hontza heldu zaie? Hooki eiñen duzube joaten bazaie, eitzurrek hartute soora!” D. Blasen aita karlisten gerran ibilia zen; 36,ko gerran “Tenientes Honorarios” egin zituzten eta pagatxo bat ere ematen zien. D. Blasekin bizi zen, bera baino urte bat lehenago hil zen, eta bere alaba Pakitak aitararen pagatxoa hartzen omen zuen hil arte. Hau da zapel horren gora-bera.

* * *

II. Sozial aldetik ere oso herrikoia agertzen da. Euskera bizi behar eta hortarako euskaldunak ere bizi behar; horregatik nekazariantzat basoak eta lurra eskatuko ditu: “orgatik, burua jaso eziñik arkitzen dan nezal txikiari, zergak barkatu, zamak arindu, ta beti alai bere errian bizi bedin, al-den guztian lagundu. Ori egin bear da. Ta eztu iñork galduko. Irabazi bai; berak, euskerak eta guk” (Gure Ama - 47).

Hala ere fabrikak Lakuntzara etortzen hasten diranean zalantzarik gabe bere laguntza emanen die. Ikusten du jendeak bizitzeko behar duala. Bazezien hori berak bere etxetik hasita: sei senide izan eta seietatik hiruk Ameriketara joan beharra izan zuten; eta han dira gaur dituen bere illobak; eta bere osabaren omenaldi hontara ezin etorriak, nahiko bihotz min ematen diote.

* * *

III. Bainan D. Blas, danen gainetik euskalduna da, euskera zalea, “euskeraren adiskidea”, “euskera esnalea” eta euskal idazlea.

D. Manuel Irujorekin oso adiskide omen zen, eta D. Blasen idatzien galdezka etortzen omen zen esanez “son oro en rama”; eta esaten omen zuen: hura bezelako euskaldunik ez dut ezagutu; hura zen gizon euskalduna!”

Hori garbi erakusten dute bere bizitza osoak eta bere idatziek; batez ere berak egindako “GURE AMA”K. “Euskeraren egoera gaurko egunian, ta berori zaindu ta zabaltzeko bide egokiak” du bere gaia, 1930. urteko idaztibatzaldian saritua.

Euskeraren etsaien artean hoiak aipatuko ditu:

- a) Euzkotar eskoletan oi dan irakaspena;
- b) Bizibearraren joan-etorriak;
- c) langintza zenbaiterako euzko gizonen urritasuna;
- eta d) Euskalerriko biotzaren berri ta izatearen jakingabetasuna.

Lehenengoari buruz, honela dio:

“Jakitea —zoztorra ez baita— ondo eldu zaigu guztioi: ondo eldu zaigu guztioi: zenatenez geigo ta obe.

Argatik aurtxoai erdera irakastea gauz ona da; eztu kalterik. Eta oro bat, aur ez dienai. Ez dienai. Ezdago zer esanik.

Euskaldunei ordea, beren izkeraz landa aditzen ez dutenai, gauzak erde-raz buruan sartu-nai izatea... zail da. Zail eta gaitz.

Ortik datorzkigun ondoren txarrak agirian dagoz.

Ondo nabaitzen ditu alde batetik euskerak, eta bestetik ikaspenak.

Ala guztiz ere, ondoren oiek ayenatzea gure eskuan dago.

“Lenago, aukera ondorik etzuten eta naita ere onurazkorik ezin egin, gure gizaldeak ordea, eskol-irakasle edo maixu euskaldun naiko bai ditu... zertan gaude? Ardura bearrez, noski” (40 hor.).

Gaur, euskeraren “normalizazioa” dala ta, istilu ta burruka franko badugu: horra zer esaten zuen D. Blasek orain 52 urte. Tontoa omen zen...!

En su versión castellana no resulta menos tajante y categórico:

“Ya lo hemos dicho: en ninguna escuela del país vascongado se ha permitido hablar ni usar otra lengua que el castellano.

Y eso es absurdo; contrario a todo derecho y las mismas leyes de la pedagogía.

La enseñanza primaria debe darse en la lengua materna. Esto es lo natural.

En consecuencia, en las zonas en las que la lengua predominante sea la vasca, debe emplearse la lengua vasca. Más aún; debe incluirse su estudio en el plan escolar.

En las zonas en que el castellano sea la lengua más extendida, sea ésta el vehículo de la enseñanza, pero los maestros deberán ser vascongados, porque aun en éstas se da con frecuencia el caso de que existen familias que únicamente conocen el vascuence, y no es justo que a sus hijos se les prive del beneficio de la enseñanza.

Muy bien que a los niños —y lo mismo a los adultos— se les enseñe el castellano. Su conocimiento a nadie perjudica, es útil a todos, y a muchos necesario. Pero no es, no debe ser incompatible con el vascuence.

Por eso, sin perjuicio del carácter instrumental que una y otra lengua hayan de tener en las zonas antes dichas, procede la enseñanza del castellano, del que nadie quiere ni es posible prescindir, en las de mayoría vasca, como así mismo es de desear sea abiertamente permitida la enseñanza del euskera en aquellas en que la enseñanza se da en castellano.”

Todo esto lo decía D. Blas hace 52 años, y esta obra fue premiada con el primer premio por el Patronato Olave, y eran miembros del Patronato dos diputados de la Diputación de Navarra. Hoy que tanto se habla y se lucha por la normalización del euskera, sobra todo comentario. Luego dirán que D. Blas era tonto...!

Azkenekoari buruz —Euskal-erriko biotzaren berri ta izatearen jakingabetasuna—, erdi negarrez erdi pozez, esaten du:

“Geok euskerari atzeka... ta atzerriko gizonik argienak, ikastetxe naguetako irakasle eta jakintsuak... gure izkuntzari begira zoraturik!

Beoi eskerrik badakite European eta Ameriketan zer dan euskera; nor diran euzkotarrak.”

Eta Julien Vinson, Orientar izkuntzen irakasle jakitunaren itzak gogoratzen ditu:

“Grazia tar izkuntza ala Laterrazkoa —diranak izanik— euskeraren aldean, bi epo txiki txikitxo, eraldoi ondi baten aurrean bezela gelditzen dira” (48 hor.).

(El Griego y el Latin, con ser lo que son, junto al Euskera son dos enanos txikititos junto a un gigante.)

Erderazkoan, Hugo Schuchardt, Viena,ko Akademiaren irakasle ospetsuaren itzak ere gogoz ekarriko ditu:

“Euskera, bere aditz joku arrigarriagatik, pare gabeko jainkozko egintza bat ez bada ere, ez da gizonen beste edozein egintza bat”.

(“El Euskera, por el desarrollo maravilloso de su conjugación sin llegar a ser una oración divina sin igual, no es una obra humana como otra cualquiera”) 85 hor.

D. Blasek erantsiko dio:

“Gu bere semeok berriz... ez gera oartzen au lana! ez gure erri maitagarri onen onditasunaz, ta ez gure izkuntza miragarriaren edertasunaz. Gutxi zulatu...! ta orra! Axolik ez”.

— Eta inork esan ez dezan “itzak dira itzak”, 36.an, bere idatz lanak kentzera bere etxera joaten diranean, egiztatuko ditu bere itzak.

Saski bat bete kendu zioten; eta horta etorri zen kapitan “katalan” famosoari, bere lagunei eta entzuna nahi zioten guztiei —erderaz eta euskeraz—, bere umeak gorde nahi dituen ama baten ausardiarekin, negarrez, esanen die:

“Euskaldune duk nere aitte, ni ere euskaldune; nei Jaungoikuek eman bait euskia, zubek jendu biei dezube? Eitten diet eta eifnem diet! zergatik hortarako baliyo diet nik”.

(“Mi padre es vasco, yo también soy vasco; si Dios me ha dado el vasco, vosotros me lo vais a quitar? Lo hago y lo haré! porque para eso valgo yo”).

Hoiien berri ematen zigun batek dio:

“Lehen elkar joka eta hiltzia, auskiaz eitten zelako eta orain ezin jasoz! Nola ematen ditu denborak bueltak...!”

Eta nik galdetzen dut:

Hainbesteko bueltak eman ote ditu denborak? Lehen hil nahi zutenak, hila piztutzea nahi ote dute? eta euskera jaso nahi dugula esaten dugunok, ezin jasoz edo ezin hilez ote gaude?

Euskeraz egiten dan gure etxeetan, umeak euskera galtzen ari badira, nun dago euskeraren etorkizuna? Oso larri aurkitzen gara eta danok trebetasun eta ausardi handi baten beharrean ikusten dugu geuren burua. Horatarako, D. Blasek hain gogoko izanen zituen itz batzuekin bukatu nahi dut.

Itz hoiek jeorjiatar gizon argi eta beroak aipatu zituen 81,ko Leioako Ikerketan, Dzidziguri,k, eta Ipar Ameriketako itzkuntzalari Y. Zitsar hospatsuarenak dira. Hontara dator:

EUSKERA EZ DAITEKE HIL. “Euskeran aurkitzen da European egin ziren itz zaharrenak jakiteko bide bakarra. Hegoaldeko Europako sustraiak, eta bere zibilizazioaren leku bakoitzeko iturriak ezagutzeko, giltza bizi bakarra da. Bestalde, euskera, kultur danez, zibilizazio berorren arrotasunaren arrazoi da.”

(LA LENGUA VASCA NO PUEDE MORIR. “En la lengua vasca queda el único medio para establecer cuáles fueron las más antiguas palabras de Europa, siendo la única llave viva para las raíces, las fuentes locales de la civilización europea occidental. La lengua vasca constituye también como fenómeno cultural, motivo de orgullo de esa misma civilización”). IKER I, página 446.

Komentarioa, D. Blasena:

“Euzkotarrak berriz, lagin geienean. Orrenik jakin ez! Balekie...! ez lira-ke lotsatuko bein baño geiagoetan lotsatu diran lez”.

Askotan gertatzen zaiguna, esaera zaharrak diguna:

“Urrutiko intxaurrak, hamalau; etxeratu, eta lau”.

D. BLAS ALEGRIAREN ITZALDIA MIKEL GOIINGERUAREN EGU-NEAN (18)

In celum conscendam, super astra celi exaltabo solium meum, similis ero Altisimo. (Is. 14,13-14).

Igoco naiz zerura, jasocodet nere tronua cerutic goyenera, izangonaiz Jaungoico bazala, blasfemi iqueragarrie, Cristauac, baño zer? ezta iñore Jaungoicoaren alde ateraco, laster nola aingueru gaiztoaren blasfemi iqueragarriori egin zuen?

Aurrerazenda aingeru miragarribat zusco ezpata zorrozbat escuten duela, aurrerazenda Miguel Aingeru principalmente bat eta an bertan aldebatetic Miguel veste aingeru onaquin eta bestetic Luzifer gaiztoaquin peleazendire —preliabantur Micael et angeli eyus cum dracone— eta azquenian Miguelez venzizendu eta Lucifer ordu arterañ ain ederra izanduzena eta arguitasunez janciric econetic, galtzen du bere edertasune eta gueldizenda infernuco inquez cozcorbat baño ichusiago, eta ceruco goyetic botazen betico inpernuco zulo belz eta illunetara eta arrequin batian bai-taere berarequin alchatu zien guzic.

Eta Miguelec orduan oyu egitendu: Quis ut Deus? eta arren vozac ceruco zabal-tasunac vetezenchu. Nor Jaungoicoa bezala. Guerraco denboraa Generalac odola suturic, vere soldado layalac, peleyen asi baño animeizenchuen bezala eta vere indar guziequin viva erregue! esatiaquin batian, botazendie leonac bazela echayaren contra, modu vere ceruco aingueruaren general ondionec garresi eguitenzien vere lagunari. ¿Quis ut Deus? Nor Jaungoicoa bezala. Nor igualatu deiteeque ceruan Jaungoicoarequin, onditasunean, ondasunean, edertasunean eta glorien. Nor vera becin ondi. Nor bera becin ona, nor bera becin ederra. ¿Quis ut Deus?

Beguir emen cristauac nola Miguel aterazen Jaungoicoaren defensas. Beguir nola añ laster nola aingueruen artian sortuzen soberbie eta gaiztanqueria. Miguel atezazenda soberbie eta gaiztanquerian contra eta ezta geldizen bere oñarpian icusiar-tian: beguir or aldare santuan nic esatendizuten eran.

Modu verean gu ateabeargera bildurric gabe gure Religiyoa eta gure fedearen defensas eta gure aurrecuan uzi zigun herencie gozoaren defensas, eta ceñ da gure herencie gozau? Obequi entendizeco buelta gainzen entendimentuarequin merci

edo ogai siglo azera, eta an icusodegu ciudade edo erri ondirat, esandechaque mundu guzico ondasunac an juntatudiela, ango eche eta palacioac, ango eliza —Jaungoico falsoaren eliza— arraigarriac, ango carrica acaberac ez duenac, ango circo, ango teatro eta plaza aberastasunes betiac; eta Erromatarrac gauz eta egunez festetan, gauz eta egunez jolasian janezgain eta edariari emanac, janziyan eta lujozorrigarrivatian inguerican. Alde guzitic ezin contala esclavo desdichatus inguraturic verac erregalazeco eta diuerticeco eta badaquizute nola nausi entrañagabiaco divertizenzerien esclavoquin, bere aurrian tormentu iqueragarrien artian eriotzgorra ematen eta ontaz asperturic botazenzichuten circora, cecenac, tigre eta leonac goseturic, burruatuondorioan milla pusca egiteco.

Nola guizon ala emacomeac vicio lotsamangarren iyarturic eta zoraturic vizi-modu gaizto ichusiantan. Ah ezter aurrera seguichu nai eta isildu naidet, ainbeste gauza nazcagarriec nere mingaña ziquindubañolen, eta ala ere esan deche Erroma zela mundu guzien jabe bacarra. Baita ere icusicodegu besterribat eta erriartan icusiditugu guizonaren obra miragarrie arte guzietan. Grecia daizenzayon erriontan ikusico ditugu munduco guizonic jaquinsuenac. Etaño ala erria nola bestia, bat bere jaquinduri guziequin eta bestia vere podere guziequin icustenchugu gentiltasunean galduric, au da, ezdute ezaozen Jaungoicobat bacarra dela eta bat bacarric adoratu viardubela, eta asmazenchute ezincontala Jaungoico eta gusto guzicoac eta acaso alebatian siñestatu gabe.

Icusico ditugu barace batian velaunicaturic baachuribat adora zen. Eta ezta izango denborartan Jaun eguiazcoaren conocimentue duenic (?). Bai cristauac bada erribat eta au ezta guria baizic euscalerria, denborartaco gau illunac eta erromaco viciyoac galdunaichute euscaldunaren viciyoac vaña oc bulcazenchute veregandic eta an gaueco izalian illargiaren arguitasunean chistuaren soñuan mendico isiltasunean illberrico denboran, danzazendie beste gendiac baño Jaun ondiaco baten honran, baño izenic ezonen Jaun bat Da Jaun goicoa, es Jupiter vezela deslayala ez Venus bezala desonestoa, ez mozcorra Baco bezala, baizic goico Jauna, ez lapurra Mercurio bezala ez olacobeste gendearen moduco divinidadeac bezala, baizic goico Jaun edo Jaungoicoa, emen beitic loyeyquin ziquindugabea. Izagaco iturrifrescoac sortuazichuena eta Iratico mendiyar ariz arbolac (los robles) jasozichuena. San Donato eta Aralar mendiyac elurres zurizenchuena, gure mendico tontorrac iruzquie ateabatian eta berroquei milla egun guchitan eta lecu artan vertan jasozendute S. Cernin deizendiogun eliza. Modu ontan paatuzuen cristauac leyaltasuna, baño ongi bere Jaungoicoagatic peleatu ondorian, eta campotarra zen costumbre gaizto eta batezere erromatarren vizio ichusiaren contra, baiñ eta berriz ederqui peleatu ondorian.

Horra emen itz guchitan gure aurrecoaren istorie gozo eta consolagarrie, ona emen gure aurrecoac uzi zigan herencie ederra eta esan eztechiquen moduan guayen semeac honrazengaituena.

Orrengatic esaten dizutet! euscaldunac denborartaco gizon gloriosoayen semeac! Baldin ayen odolac zuen gorputzeco zefiac bustizenbaditu, ez zaitela lotsatu euscaldunac izateaz, baizic izandayela au zuen orgulloric ondiena. Eta ayen modura guerra zuec gure etsayari, gure fede santu gure izcunza eta costumbre zarraren etseyeri, gure artian viziyo eta gaztanquerie sartuaichutenari! Zergatic oc sarzenbadi-re ah! orduan gure gurasoac madaricatucoagaichute, eta Jaungoicoac berac alde egiñen du gure ondotic. Badequizute zer egiten zuen aitabatec vere seme naturalac galdu ondorian, au vera egiten du Jaungoicoac bere seme maiteac galdu ondorian beste bazuec adoptazenchu.

Denborac berac eracustendigu egui tristea, urte ascoz honratuzichuen Jesucristoc Oriente erriac gogoz ayen ertian eotean, ayec ongi servizenzuten bitartian, baño asi zien gero Jesus ofendizen vere vizio eta pecatuequin eta zer eguin zuen? Pasatu zen Orientetic Occidentea uzten zichuela cisma eta erejetasuean sarturic.

Occidenteco erritan or daude Alemanie eta Inlaterra eta zergatic eztu esanbear or dago gure egunetan Francie gure aldemena; gauz miragarrie, norc esanbiarzuen Francie ainbeste distinguitu ondorian Berengario Calvino eta hereje guzien contra ain triunfo ederrac conseguitu ondorian elleatu biar zela gauco egunian Elizama santutic apartazera eta Jesucristo vera escolatic elizetatic eta baitaere viozetatic despezera.

Ah nere cristauac asi zien Jaungoicoas aztuten, vizio eta pecatuec aumentatuzien eta zer eguin zuen Jesucristoc? utzizichuen eta juanzen beste erribazutera eta an irruti zan chino eta japonasaren artian opatuzichuen adorazale berriac. Beguiraz ezdabilen guequi besteainbeste guertatu. Denbora gaiztoac eldudakizgu nere cristauac andic eta emendic eldidie gure contra etseyec eta aldeguzitatic atacazendute descansoric gabe, denoc daquizute nolaco gauza losamangarrie —religioaren— izandu dien Barcelonan ogañic asco ezdela (1) eta macurraoecoac dire guertatucodienac.

Ezta gaurco egunian Elizac sufrizenduen persecucioa lendavizico iru siglotan sufrichuzuenta bezela, denborayetan ilzen zichuten cristauaren gorputzac sufrichue-raztencichietela tormenturic iqueragarrienac. ¿baño zer conseguizenzuten? conseguizen zutena zen cerua santuz betezea eta lurrean cristauac aumentazea. Alaco moduan ere Tertulianoc esatenzuan “Cruciate, torquete aterite nos, plures eficimus quoties metimur a vobis, semen esta sanguis cristianorum”. A tormentatu, erre, zatichu eta pusquetuquechazue, zenbatenes gueyago ilzen gueran gueyago guera. Acie da cristauaren odola: baño gaurco egunian sobra dequite ez dutela modu ortan ezer conseguichuco, badaquite cristaubaten odola isurizenden lecuac, cristau berriac izengodiela, eta orrengatic uztenchute paquian gure gorpuzac eta perseguienchute gure animac, nola gure aurrecuac uzigun erencie ederra gendu nayez, gure religioya eta fedea gendu nayez, burle egitendutela sacramentu santueri, burle egitendutela Elizaco gauzeri, mille enbuste eta gaiztenqueri escribichu eta esanaz Jaungoicoaren ministroaren contra sacerdotearen contra eta ola vorondatiac galzenchuk eta viozac corrompizenchute eta movimendu eta pasiyo gaiztoac alchazen dire, Jaungoicoas aztuzendire, vere vildurtasuna galzendute eta orra or galduric guizonac eta vaitaere erriac ere cristauac.

Orrengatic esatendut gauco egunian berrituda lenago Lucifer eta San Miguelek izanduzuten peleye aldebatetic Miguel cristau onaquin bestetic Lucifer gaiztoaquin.

Ezazutela pensatu peleyatugabe cerua alcanzazea: non coronabitur nisi qui legitime certaverit. Noequin peleyatu naizue zuec? Ah badaquit denoc S. Miguelequin nauzutela eta pensamentuonec poztuzenau. Miguel aingueruen principe gloriosua ona eman erribat zure ejemploa seguizeco prest (ontaraco indarrac-ez), ona emen vere historie ederrac manazendiona eguitera prest, ontaraco indarrac viar ditu, fuerteac dire etseyec baño eztu importa, zu balinbazera Generala seguro dago, bada zu zauden lecuac an dago Jaungoicoa eta Jaungoicoa arrequin balibeda nor arren contra. Si Deus pro nobis, quis contra nos, bedincadezazu bada cerutic asita izandezan guride

(1) Ez da agertzen noizkoa denik itzaldi hau. Barzelonako “Semana Trájika” 1909.ean izan zen. Horretaz izan liteke hemen esaten duena.

diche mundu ontan gure animaren etseyen contra peleatuondirian, gure buruac coronaturic icusteco ceruan. Amen.

Testo Eripe me de inimicis Deus meus etabinsurgentibus in me libera me. Nere contraetic eta nere etsai guzitatic libranazazu nere Jaungoicoa. David Erreguearen izac salmo berrogaita amairugarrena eta versiculo vigarrena.

B.—Guchitan gaur aibeteco gustoaquiñ iyon naiz pulpitora Jaungoicoaren izan manifestazeco intencioaquin eta egiaz nola nequez arquizendien munduan bi persona bata besteari guztiz igual edo berdiña baizic bacuzac baditu besteac ez dituen gauza asco, modua berian ez dire erri eta fameli guziac berdiñac eta distinguidichuen gauzaren izcunza da dudaric gabe principalenetic bat eta orrengatic zuec eta ni euscaldunac gualaco, erribatenac guera famelibat bacarra anayec guera eta nor ezta poztuzen beren anayen artian arquizendenian eta ayen izcunza garbi aita eta amarengandic aur guiñela icasi guiñuen izcunza ederrontan izegitean? Zer guertazen zayo bere erritic campora eta m(a)itazendituen persona eta amarengandic vicienarri?

Ala dagon bitartian luce eguitendazquo gauec eta egunac, eztio ereri atseguiniñ arzen eta beti dago pensazen noiz betecodazquion egunac canpotic atera eta bere ichera, bere gurasoac, bere senideac, bere aasquideac eta ezagunac ecustera joateco. Au da nerequin guertazendena eta nere biotza gozotasunes betezenda zueri nere ausquera maitian iz egitean.

Zorionecoac euscaldunac, zorionecoac bai zergatic Españolco bandera maitearen izalean jarzendien gurien artean, guc guardatu eta conservatu degun, an irrutiyan lendavico denboretan guizonac elcarri a(d)izera emateco equinzichuten itzac, eta itzaiequi famatu guinduen guzien, gure fede santua defendizeco, beti lenvicoa izanduzen erriaren izcunza.

Elizari eta gure aurreco gurasoari zor degun itzcunza. Elizari eta gure aurreco guraso gloriduri, ain valeroso eta gogorrac extrangeri edo campotarraen guerra eguitean, nola bere independencie, bere libertadeac fuero eta bacartasuna defendizean; bada izcuntzac Antonio de Nebrija jaquinsuan ederqui esan zuen bezela Imperio edo errinuari lagun eguitenbadio, eusquera eta euscaldunac munduan izateac ezindaobequi eracusten du izandudela euscalerribat, baño ez nolanaicoa, ez beste erribaten mendian eoteco jayoa, baizic bere libertade eta fueroaquin; eta erdera, nere aguzale maiteac, ezen formatu erromatarrac Españolco jabe izan ziren denboran, zergatic emen seitan eun urtez erromatarrac izandubazien jabe, denbora luzeagos izandu zien moruac edo belzac deizendienac au da arabetarrac, bada Españen vicitu zien zorzitan aun urtez, eta erdera orai den bezela izabiarrean, au da latiñetic sortua biarrean, izango zen beste modu batera, izango zen arabearren anza edo iruribat eta orregatic dudaric eztago Elizari zor diotela Religiyoa Erreinue eta izcuntze.

Baño gauz triste eta negargarria, cristauac, guchidie gaurco egunian eusquera egiaz maitazendutenac eta icustendet biotza oñazez urreturic aztuzen aidela secula iñongo beste izcuntza generoric sartu biarzen tierrontan, eta au gertazenda zergatic ez dequizuten ongui zer dauquezuten ichean, ez daquizute ongui zer den eta zenbat eta zenbat balio duen gure ausquera maitagarriac, ezta ere ez dezute comprendizen zer esan nai duen izcuntzau galceac, zergatic au galzeaquin baita ere galzendie arri juntazendien gauzasco validoenac: gure historie izanic aiñ ederra, gure costumbre zarrac izanic aiñ onac eta hoc galduric malicie eta gaiztaquerie zabalzenda eta oztuzenda gure fedea eta Religioa bera guchizenda; orregatic precisoa da gure fedea vici

guardazeco gure costumbre zarrac eta gure izcuntze guardazea; izan gaitzen gure gurasuac izan zien vezela eta vici gaitzen ayec vicizien bezela.

Nere cristauac, San Miguel aingeruac ceñen festa gaur eguitenduzuen, deseazendu eta bera dijoa aurretic ejemploa emateac, gure aurrenac beste mundutic au bera escazendute eta au da nic zuengandio conseguitu nainuquena nic gaur goizian, conservatu gure izcunzare quin batian gure Religiyoa, gure fedea. Jaungoicoari layaltasuna eta guerra inperuari eta gure artian costumbre gaizto eta moda madaricatu ta gaiztanqueria sartu naichute guziari.

Baño aurrera seguizeco biar dut ceruco laguntasuna escatudeza gun Jaungoicoari paazendegula vitarteco aingeruaren erreguñia eta esandezagun viotzetic Avmaria.

(Primero lo de Jaungoicoa; 2.º la lucha; 3.º si a pesar de todos nuestros pecados nos convertimos nos perdonará. Tomado del Planas pág. 186.)

Denoc daquigu aingueruac zer diren espiritu zorionecuac, ceruan daudenac Jaungoicoaz gozazen eta berac eguincituen Eliza gobernazeco eta baita ere erriac eta guizonac, baño batezere eguinzituen bera alabatu eta bedincazeco, eta ontaraco eginbazituen eta guztiz poderoso eta aberasa baldinbada Jaungoicoa eta bere gauza guzietan ain miragarrie. Zer izango ote dire, cristauac, nola ezta izango oyen glorie, nolacua ayen onditasune eta nolacua aingueru guziayen edertasuna, eta ala ere izandu zan bat bere onditasuna ikusita Jaungoicoari esquerrac eman bearrian, ederraonai izan zuene izatia eta soberbie gaiztobatez ichuturic nai izan zuen Jaungoicoa aibat izatia, eta orgulloz beteric alchazenda vere contra esaten.

(Ez du geiago idazten; hartutako gaia, buruz, idatzi gabe, aurrera eraman zuen nunbait.)

Eta orain advertenciebat. Festac ez die jarri ampuzuarteño jateco eta erateco baizic erroco patronoa (2) biarbazelahonrazeco, ezta geizqui zerbait divertizea baño diversioac izanbeardie onac inocenteac eta honestoac, ez zenbait bezela tabernan beanduaño egon ondorian aterazendi azquenian zapela galduta guerricobanda galzera, carrica guzie asco ez dutela esquiñ batean ezatera, nola zoraturic dagon uste du errico etche guzieq, vere inguruan vueltaca davilzela eta espera dago noi pasatucoden bere ichea, burus bera sarzeco, eta burus bera sarzen da, baño ez bere ichean, erreca-renbatian baizic, diversiyoac izenbeardie honestoac inocenteac; eta orain nerea mutilleri:

Ah zenbat aldiz honratu bearrean ofendizenda Jaungoicoa eta au batezede ger-tazenda alaco danza genero nasietan, canpotic sartu dien danza nasietan, gure aurre-coac ez zuten olacoric ezaotu, eta ain inocenteac zien ayen danzac ere escuric elcarrí ez icuzeagatic, aterazenzichuten pañueloac eta bi puntetatic artuta ibizenziren, baño gaurco egunian, oh! baldin denborarteco guizonenbateg burua jasocobalu enterratic dagon lecutic eta icusi gaurco danza madaricatuac, zeñ laster cristauac, zeñ laster sartucolizeque berriz losaturic bere sepulcroan, baiñ eman duen izari faltazendue naiduelacos, baquizuten zer den, Fariseo, hipocrita, guezurtibat, ez det uste iñorc ere aiñ flore ederric errecibitunaico duenic!

(2) Lakuntzako patronoa San Sahastin da, ez S. Mikel; 1909.ean, Urriaren 10.ean izen-datu zen Mikel Aingerua, Euskal Herriaren Zaindari; beharbada hortik doa.

Bada acordazaita denbora asco ezduela Misionistac danzarengatic esanzichuen gauzes, eta acorda zaitie ogranican obequi garayartan emanziñuen izes, ogañic ez da nic dequitela misiondorian festac izanduchuten erritan, danzatu zainbat danza genero, eta arrozabiarequin esperatut ez zaeta ez gaur da ez secula danzatuco bals dainzendioten danza ichusiartan, advertencioc eguiñchizutet zergatic orain bezela festa denboran azquen predicazea izandunizean erri ondibatian (erdaldunaren) guel-ditu desconsolaturic, ango musique amabost edo amasei gizon bere instrumentuaquin eta ango danzac ikusinichuenian eta orduan asmoa artunuen eozin lecutan partetan ellazenbanizen predicazera, advertencioc eguin gabe ez jesteco, gaur cumplitudet eta uste det, urte baño gueyago, seguro nago zuec ere cumplihuco duzuela, eta ola hon-ratuco duzuela biarbezela S. Miguel zuen patronoa eta baitaere berak onratuozaitue guzion Jaungoicoaren aurean egunen batian. Amen.